

Bon-BOM

2016. október | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 6 évfolyam, 1. szám

BOLDOG SZÜLINAPOT!

2. oldal

REPEDT VILÁG

11. oldal

LEIDEN OSTROMA

4. oldal

KEDVENC KÖNYVEK

13. oldal

KÉPRABLÁSOK

6. oldal

BENN VS. BAUDELAIRE

16. oldal

MAESTRO, MUSIC!

8. oldal

Születésnapi köszöntő

Boldog születésnapot! *Happy Birthday!* (angol); *Bon anniversaire!* (francia); *Feliz cumpleaños!* (spanyol); *Felix natalis tibi!* (latin); *Alles Gute zum Geburtstag!* (német); *Doğum günün kutlu olsun!* (török); *Tanti auguri!* (olasz); *С днем рождения!* (orosz); *La multi ani!* (román)

Boldog születésnapot! De mégis kinek?

Mikor Adrienn kutatást végzett az októberi szám íróinak kiléte, illetve témáik kiderítése érdekében, bátorításképp körbeküldött egy ötletadó segédletet is arról, milyen témákról lehetne írni ebbe a számba. Ennek kapcsán némiképp felháborodva tapasztaltam bizonyos hiányosságokat az „ezen a napon születtek” részlegen, ugyanis engem is ezen a napon ünnepelnek. Mentségére, nem tudhatta. De hogy mindannyiunk közös születésnapja kimaradjon? Azt már nem hagyhatam szó nélkül.

Bolyais pótanyánk, Kövesdy Zsuzsa tanárnő üdvözlő beszéde a befogadótáborban igencsak nagy hatást gyakorolt rám. Talán még emlékeztek, miről is szólt: rólunk, a „születésünkről”, a velünk érkező ígéretekről. Mélyen megmaradt, amikor arról beszélt, mit érzett ő maga, amikor elkezdett megismerni minket. Először csak írásban, majd személyesen is, csoportosan és egyesével, egészen közletről. Ahogy egy

anya ismeri meg újszülött gyermekét: ultrahang, mindenféle orvosi vizsgálatok, mielőtt és miután végre karjában tarthatja gyermekét. Valóban, ahogy belecsöppentünk ebbe a társaságba, az akár úgy is felfogható, mint egy új élet születése, hiszen a képzés végére egészen biztosan megváltozunk, más emberek leszünk. Felnövünk és megérünk, mind lelkileg, szellemileg és emberileg is.

Ez az elkövetkezendő három év mintha egyszerre lenne az óvoda, ahol beszélni tanítanak minket, az általános iskola, ahol olvasni tanulunk és a középiskola, ahol gondolkodni, elmélkedni kezdünk, mégis egyetemközi szakkollégiumnak mondjuk, ha valaki rákérdez, mi is a Bolyai. Szerintem azonban jóval többről van szó: az élet iskolája. Itt kapcsolatok születnek, karrierek, egész életek alapozódhatnak meg, és kezdhetnek igazán felfelé ívelni.

A fejlődés azonban nem csak egyénileg figyelhető meg. Már az első pillanattól kezdve nem csupán két tucat ember vagyunk, hanem egy csoport, amely a közös filmnézések, vitadélutánok, illetve kirándulások és egyéb programok során összetartó csapattá kovácsolódik. Egy családdá. Ezért is mondom, ez nem csak egy egyszerű hobbi vagy szabadidős tevékenység, amelyet elkezd az ember, és csinál, míg kedve tartja. Ha szüksége van rá, segítünk a másíknak,

Hering és fehér kenyér *Leiden ostroma és felszabadítása*

A hollandok október 3-án ünneplik az egyik legfontosabb nemzeti ünnepeket: ilyenkor a németalföldi szabadságharc vagy – ahogyan ők nevezik, a nyolcvanéves háború – egyik jelentős eseményére, Leiden felszabadítására emlékeznek.

A középkor végén Németalföld a Burgundi Hercegség része volt, egészen addig, amíg az utolsó burgundi herceg lánya, Mária 1482-ben meg nem halt. Ekkor a hercegség Mária férjén keresztül a Habsburgokra szállt. Habár az egykori tizenhét németalföldi tartomány (a mai Hollandia és a mai Belgium) egységessé vált, jogokat nem kapott. 1555-ben, mikor II. Fülöp átvette az irányítást Spanyolország és a tizenhét tartomány fölött, az elégedetlenség egyre nőtt a tartományokban.

A király szívből utálta Németalföldet és annak lakóit, ezért 1561-ben

végleg Spanyolországba költözött. A tanácsadói szinte kizárólag spanyolok voltak, így a holland nemesség kiszorult az ország politikai irányításából. II. Fülöp üldözte a protestánsokat, a katolikus egyháznak pedig szinte mindenben szabad kezet adott. Mindemellett a szegénység a tartományokban egyre nőtt, legsúlyosabban Nyugat-Flandriában szenvedtek tőle.

1566-ban Nyugat-Flandriában és Antwerpenben a protestánsok katolikus templomokat vertek szét: ezt nevezzük képrombolásnak. Habár hivatalosan 1568-ban kezdődött a nyolcvanéves háború, sokan a képrombolást tekintik a felkelés kezdetének.

A szabadságharc élére Orániai Vilmos állt, „az ország atyja” – talán ő a holland történelem egyik legikonikusabb alakja. Habár a spanyol udvarban, katolikus szellemben, II. Fülöp

barátjaként nevelkedett, mégis kiállt Németalföld szabadságáért. Vilmos eredetileg nem akart elszakadni a spanyol koronától, pusztán a tartományoknak kijáró szabadságot és jogokat akarta kiharcolni.

Az elszegényedett kismesek a harcok kirobbanása előtt könyörgő levelet írtak a tartományok kormányzójának, Pármai Margitnak, melyben vallás-szabadságért esedeztek. A kormányzó fennhangon *les gueux*-nek (francia 'koldusok') nevezte a nemeseket, és durván elutasította a kérésüket. Ekkor vált a holland nyelv elemévé a *geuzen* szó. Eleinte a kismesek gúnyneve, később minden, a spanyol önkényuralom ellen felkelő polgár tiszteletbeli neve lett.

1567-ben a király egy véreskezű spanyolt, Alba herceget küldte, hogy megtorolja a képprombolást, amivel nagyon felmérgecséltette a felkelés vezetőit. Alba gátlátalanul gyilkolt, amerre csak járt.

A harc a szárazföldön folyt, többé-kevésbé spanyol nyereséggel, egészen addig, amíg 1572-ben színre nem léptek a „vízi koldusok”, azaz a tengeri kalózkodók (*watergeuzen*). A kalózkodók visszafoglalták Den Brielt, majd sorra más városokat is. Bevett módszerük volt a gátak, zsilipek felnyitása, így elárasztva azokat a tengerparti területeket, amelyek amúgy is a tengerszint alatt fekszenek.

1573. október végén a spanyolok bekerítették Leident, ahol a blokád

alatt az emberek éheztek és megbetegedtek. Könyörögtek a polgármesternek, hogy adja fel a várost, de ő erre nem volt hajlandó. A legenda szerint karját az éhezőknek nyújtva azt mondta, inkább őt egyék meg, semmint megadja magát. Ez erőt adott a város lakóinak, hogy kibírják egészen 1574. október 3-áig. Még előtte való éjszaka, mikor végre elég csapadék gyűlt össze ahhoz, hogy a vízi koldusok egészen Leidenig hajózhassanak, megérkezett a felmentő sereg: fehér kenyeret és heringet hozva magukkal.

Habár ez az egyik legkiemelkedőbb holland nyereség, a háború még sokáig nem ért véget. Az északi és déli tartományok kettészakadtak, és egyre inkább eltávolodtak egymástól. A protestáns, függetlenné vált észak a mai Hollandia; a katolikus, a spanyolokkal megbékélő dél a mai Belgium. 1584-ben a spanyol udvar parancsára orvul meggyilkolták Orániai Vilmost. Észak egyre több jogot szerzett magának, míg az 1648-as münsteri béke értelmében hivatalosan is függetlenné vált.

Napjainkban október 3-a az egyik legfontosabb holland nemzeti ünnep. Leiden utcáin megrendezik az ország egyik legnagyobb majálisát. A hollandok heringet és fehér kenyeret, valamint a nemzeti ételnek számító *hutspot* nevezetű ételt (röviden: sárgarépa, krumpli és hagyma, fűszerek nélkül, téliszalámmal) esznek. A mulatság három napig tart.

Rákóczi Adrienn

A *Mona Lisa* és kevésbé szerencsés társai

Híres képrablások

1911 nyarán az egész világot rejtélyes bűneset tartotta lázban: ellopták Leonardo da Vinci *Mona Lisáját* a párizsi Louvre Múzeumból. Az olasz szobafestő, Vincenzo Peruggia takarítónak öltözve osont be a múzeumba, és mire 36 óra elteltével felfigyeltek a festmény eltűnésére, már bottal ütötték a nyomát. Két évig híre-hamva sem volt a festménynek, ekkor azonban Peruggia a Vincenzo Leonardi álnevet használva levélben megkereste Alfredo Geri műkincskereskedőt, hogy eladja neki a képet.

Ahogy azt Peruggia a levélben állította, hazafias érzések vezették a rabláskor: az volt a célja, hogy a kép „hazakerüljön” Firenzébe. Amit Peruggia nem

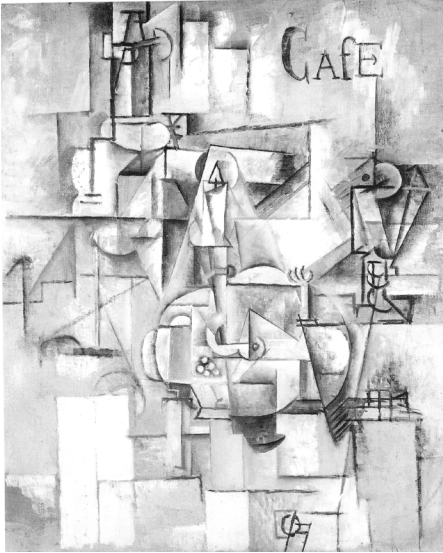
tudott, hogy a festményt a franciák nem ellopták Olaszországtól, hanem I. Ferenc király 4000 aranyért vásárolta meg azt, még a 16. században. A műkincskereskedő először kételkedett a levél írójának szavahihetőségében, ám végül az Uffizi Galéria igazgatójával karöltve találkozott Peruggiával. Együtt megbizonyosodtak arról, hogy a festmény eredeti, majd visszajuttatták azt a Louvre-ba, Peruggiát pedig hét hónapos börtönbüntetéssel sújtották, miközben hazája hősként ünnepelte.

Azonban sajnós nem minden képrablás végződik ennyire szerencsésen. A teljesség igénye nélkül nézzünk néhány példát eltűnt és soha meg nem került képekre!

Jan van Eyck *Az igaz bírák* című festményét, mely a genti Szent Bavo katedrális oltárképének egy képtáblája volt, 1934-ben lopták el, helyén egy cetlit hagyva, melyen ez állt: „Németországtól elvéve a versailles-i békeszerződés értelmében.” A rabló váltságdíj ellenében visszaszolgáltatta volna a festményt, azonban a genti püspök megtagadta annak kifizetését, így a tolvaj pár héttel későbbi halálával sírba szállt a kép hollétének titka is.

Caravaggio *Jézus születése Szent Ferencsel és Szent Lőrincsel* című festményéről 1969 – a kép eltulajdonítása – óta különböző szóbeszédnek járnak:

egyesek szerint a szicíliai maffia keze van a dologban, mások úgy vélik, egy tanyasi házban patkányok és disznók eledele lett, megint mások szerint pedig a nyolcvanas években elégett.

A bostoni Isabella Stewart Gardner Múzeumba 1990 egy estéjén két rendőrnek öltözött férfi érkezett, akik azt állították, hívásra szálltak ki. Miután megbilincseltek a biztonsági őroket, tizenhárom darab műkinccsel távoztak a múzeumból. Ezek között volt Jan Vermeer *A koncert* és Rembrandt van Rijn *Vihar a Galileai-tengeren* című alkotása is, melyek mind a mai napig nem kerültek elő, a több millió dolláros nyomravezetői díjak ellenére sem.

Paul Cézanne *Kilátás Auvers-sur-Oise falucskára* című képe 1999 szilveszterén tűnt el egy oxfordi múzeumból, míg az egész város az ezredfordulót ünnepelte. A tolvaj leföli-

ázta a kamerákat, és még füstbombákat is bevetett, így nem is csoda, hogy azóta sem bukkantak a nyomára.

A párizsi Musée d'Art Moderne-be való 2010-es betörés során több híres festő alkotásának is lába kélt. Négy festmény később előkerült, de Pablo Picasso *Galamb borsóval* című vászna valószínűleg megsemmisült – az egy évvel később elfogott tettes ugyanis azt állította, hogy közvetlenül a rablás után egy közeli kukába dobta azt.

2014-ben a Debrecen város tulajdonában levő MODEM raktárból tűnt el Csontváry Kosztká Tivadar *Éjszakai jelenet kápolnával és alakokkal* című festménye, illetve Nemes-Lampérth József *Táj* című tusrajza is. A képek, melyek összesen több mint 100 millió forintot érnek, Antal Péter műgyűjtő tulajdonát képezték, aki két évre le-tétbe adta őket a múzeumnak. Idén júniusban, miután két év alatt sem bukkantak a képek nyomára, lezárták a nyomozást. A biztosító nem találta bizonyítottnak, hogy rablásról lenne szó (a képek eltűnését leltárhiányból eredő kárnak minősítette), így a műgyűjtő kártérítését a város közgyűlése állta.

Nagy Henrietta

Maestro, Music!

A karmesterség rövid története

Manapság a nagyobb zenei együttesekhez, álljanak akár hangszeres, akár énekes előadók, szinte elválaszthatatlanul hozzátartozik a vezénylés. Minden szimfonikus zenekar vagy népesebb kórus előadásán láthatunk egy alakot, aki a zenészekkel szemben, a közönségnek háttal „hadonászik”. Annyira hozzászoktunk ehhez a látványhoz, hogy valószínűleg hiányozna is, ha nem lenne. Egy karmester nélkül játszó nagyzenekar szinte már kísértetiesen hatna, mintha egy számítógép klaviatúráján önmaguktól nyomódnának le a billentyűk gépelés közben. De vajon tényleg annyira elengedhetetlen része az együtt zenélésnek egy emelvényen integető alak, amennyire természetesnek vesszük a jelenlétét? Hiszen

ha jobban belegondolunk, akár még komikusnak is hathat azt gondolni, hogy a zene valamilyen misztikus módon annak a frakkos embernek a mozgulataiból születik, aki hangszer nélkül, némán kavarja a levegőt egy vékony pálcával, mintha valamiféle varázslónak képelné magát.

Természetesen, amikor több ember zenél együtt, mindig szükség van valamilyen mértékű irányításra, például azért, hogy a zenészek egyszerre kezdjék el és fejezzék be az egyes számokat, tételeket. Az önálló, pulpitusról vezénylő karmester jelenléte azonban csak akkor válik elengedhetlenné, amikor az előadó-apparátus már túlságosan nagy létszámú ahhoz, hogy mindannyian lássák például az első hegedűst;

illetve amikor a zenei anyag annyira összetett, olyan sok bonyolult ritmust és tempóváltást tartalmaz, hogy a zenészek pusztán egymásra figyelve nem lennének képesek tempóban és ütemben „együtt maradni”, vagyis az előadás menthetetlenül szétesne.

A karmesterség intézménye tehát az egyre növekvő zenekarok és az egyre bonyolultabb partitúrák következményeképpen alakult ki fokozatosan. A 17. században a francia király, XIV. Lajos udvari zenekara a huszonnégy hegedüssel és a hozzájuk tartozó egyéb hangszerjátékosokkal már elég nagy volt hozzá, hogy központi irányítás igénye merüljön fel, amit ekkor úgy oldottak meg, hogy az együttes vezetője egy nagy, fémes végű bottal verte a taktust a padlón. Ez, amellet hogy a versailles-i paloták minden bizonyan drága márvány padlóburkolatára aligha volt jótékony hatással, a zene alatt folyamatosan jelen lévő fémes kopácsolás miatt a hangzásélményt is erősen leronthatta. Arról nem is beszélve, hogy a szó szoros értelmében veszélyeztette a „vezénylő” testi épségét; a Napkirály udvari zeneszerzője, Jean-Baptiste Lully egyenesen az életével fizetett azért, mert egy ízben véletlenül lábon szúrta magát a vezénylő bottal, és a sebe elfertőződött. Nem csoda hát, hogy ez a vezénylési mód igen hamar kiment a divatból.

A későbbi barokk és bécsi klasszikus zenekarokban általában a szerzők maguk irányították hangszeres részt-

vevőként műveik előadását. Bach például orgona vagy csembaló mellől „vezényelte le” passióit és kantátáit. Haydn az Esterházy hercegek udvari zeneszerzőjeként rendszerint első hegedűsként vezette korai szimfóniáinak előadását, londoni szimfóniáinak bemutatóin pedig – a korabeli angol sajtó által használt terminussal élve – a csembaló mögül „elnökölt”. A salzburgi érseki zenekar vezetőjeként Mozart szintén az első hegedűs pozíciójából tartotta kézben szimfóniáinak és miséinek előadását. A zenekarok tehát egészen a 18. század végéig a mai értelemben vett karmester nélkül játszottak.

A 19. század elején azonban a zenekarok létszáma részben hangszertechnikai, de főleg gazdasági okoknak köszönhetően ismét drasztikusan nőni kezdett, ráadásul ezzel párhuzamosan Beethoven, majd a romantikusok (Schubert, Schumann, Mendelssohn, Berlioz, Liszt, Wagner) egyre komplexebb szimfonikus stílust alakítottak ki, így az ő műveik minőségi előadásához már feltétlenül szükség volt egy, a hangszerjátékosok felett álló karmester közreműködésére. Kezdetben természetesen ezt a feladatot is a szerzők vállalták magukra. A század első felében Mendelssohn, Liszt, Berlioz és Wagner is általában maguk vezényelték műveik bemutatóit. Az első „főállású” karmester a párizsi Conservatoire zenekarának alapítója, François Habeneck volt, ám a karmesterség csak a század második felében vált önálló „szakmává”

a Liszt-tanítvány Hans von Bülow, Felix Weingartner vagy éppen a magyarországi születésű Nikisch Artúr és Richter János ténykedésének köszönhetően.

A 20. század ezután a karmesterség valódi aranykorát hozta el, a karmesterek presztízse messze kiemelkedett valamennyi előadóművész közül. Ezt az is jól mutatja, hogy a mai napig is számos kiváló hangszerjátékos vagy énekes próbálkozik pályájának betetőzéseként karmesteri pálcát ragadni (mint például a hegedűvirtuóz Yehudi Menuhin vagy a Három Tenor egyikéként ismertté vált Plácido Domingo).

Az amerikai kritikus és zenetörténész, Norman Lebrecht magyarul is megjelent könyvében igen szórakoztató stílusban „leplezi le” az általa „karmestermítosznak” nevezett jelenséget, amit a romantikában gyökerező vezérkultusszal kapcsol össze.

Bár Lebrecht egyes állításait könnyedén lehetne túlzásnak minősíteni, abban kétségtelenül lehet igazság, hogy a modern kultúra egyfajta – némileg misztikus – hatalom birtokosaként tekint a karmesterekre, akiknek egyetlen intésére akár százak vagy ezrek kezdenek egyszerre zenélni, és gyakran ezért bálványozza őket. Mintha a zenekar tagjai mind csupán alkatrészek volnának, egy olyan hatalmas hangszeré, amit kizárólag a „kiválasztott”, a karizmatikus, a hatalmat birtokló karmester képes megszólaltatni. A karmester valóban gyakran jelenik meg a kultúrában olykor isteni, máskor démoni hatalom szimbólumaként. Filmekben gyakran lenyűgöző és hátborzongató erő birtokosa, aki nem ritkán meg is részegül saját hatalmától, mint például Fellini *Zenekari próba* című filmjében, vagy Damien Chazelle két éve Oscar-díjra is jelölt *Whiplash* című alkotásában.

A karmesterség tehát mára nem csupán a zenei élet, hanem az egész nyugati, sőt a globalizálódott kultúra szerves részévé vált. Annak ellenére, hogy „mítosza” ma már talán nem olyan erős, mint egykor a 20. század derekán volt, valószínűleg a 21. században is sokáig fennmarad majd.

Nagy Dániel

REPEDT VILÁG (részlet)

Az öt színész V alakban felsorakozott a közönség elé a júniusi délutánban. Az eső már felszáradt, de a levegőt különös pára telítette. Talán az egybegyűlteken kívül mások is ott lehettek? Élők és mártírok? Láthatatlanul, ott, a Mecsek legnagyobb városában. Egy másik forradalomról elnevezett téren. A közönség figyelt. Aggastyánok, kik kivívták a szabadságot akkor ősszel, olyan fiatalon, mint az az öt, ott, előttük, őértük. Középkorúak, kik még nem éltek a fojtó, légszomjas ötvenes években, kik már csak félve suttogott szavakból és gyakran gyalázkodó újság-cikkekből ismerhették meg azt a hetet, mely megrengetett egy birodalmat. A színészek kortársai is ott ácsorogtak a megemlékezők soraiban, kiknek ez az egész csak a történelem lapjairól és az évről évre megrendezett elcsépelemlékezésekről volt ismerős. Három generáció állt ott a felszálló párában. Három, melynek külön-külön más jelentett az az egy hét. Ám most azért gyűltek össze, hogy közösen lehajtsák fejüket azon férfiak előtt, kiket aljasul tőrbeccaltak, majd halállal és harminc évig hivatalos gyalázással sújtottak a hamisság papjai.

A város zúgott. Autók berregtek, motorok durrogtak, majd vijjogó életmentőkocsik kért utat. A téren azonban mint ha burok lett volna. Az egybegyűlteket sorfala és tiszteletteljes figyelme kiszorí-

totta a jelent, hogy három percre átadja a múltnak.

Balról késként hasított az első színész kérdése. Hangja vádló volt, és komor. Harminc év kérdése bukott ki abból a két szóból.

– A sír?

A két színésznő mintha álomból riadt volna, visszakérdezett.

– A sír?

Az ifjú vádlóbban, mint előbb újra kérdezett. Röviden és pattanósabban, mint orosz tank lövése a Corvin közben.

– A sír!

A leányok válaszoltak, szinte megfáradtan.

– Nincs sehol.

Jobbról kérdezett a másik színész. Hangja koppant, félt a szótól.

– A test?

A két leány újra felriadt, és visszakérdezett. Talán maguk is megrémültek a szótól?

– A test?

A srác bátorítóan ismételt.

– A test.

Azok ketten újra csak komoran válaszoltak.

– Nincs sehol.

Középről harsant a kérdés. Riadtan kérdezett a harmadik ifjú.

– A csont?

A két leány ismét felébredt a krisztusi élethosszig tartó álomból. Hangjuk talán döbrent volt, hisz nem is gondoltak

arra, hogy még meglehetnek a csontok.
Visszakérdeztek.

– A csont?

Középről riadtabb volt a kérdés.
Míntha még menteni akarta volna, ami
menthető, ha már nincs se sír, se test.

– A csont?!

A lányok válasza komor és lesújtó volt.

– Nincs sehol.

Oda minden. Se sír, se test, se csont.
Talán itt vége lehetett volna mindennek,
ám ekkor jobbról felharsant a második
színész hangja. Ez lehetett a feloldozás,
az egyetlen mentsége ennek a nemzet-
nek.

– A gyilkosok?

Hangja visszhangot vert a téren,
megremegtetett embert, falat, de alá-
hullt a némaságba. Csend honolt.
A srác újra kérdezett, ám most balról is
felhangzott.

– A gyilkosok?

Hangjuk kétszer erősebbnek hatott,
újabb esélyt adott a válaszra. A hang
alábukott, és némaság lépett helyébe.
Újból felharsant, most már a középső is
csatlakozott a kórushoz. Hangjuk két-
ségbeesetten vádló, számon kérő volt.

– A gyilkosok?

Hallgatás volt rá a mindent elmon-
dó válasz. Negyedszer, utolsó esélyül is
felhangzott a kérdés. Remegtek a lelkek,
érezték a mulasztás vádját.

– A gyilkosok?

A kórus hangja zárt ajkak falába üt-
között. Elhalt a visszhang, és a két leány
most metronóm ritmusosságával fel-
váltva válaszolt egymásnak.

– Se itt.

– Se ott.

– Se itt.

– Se ott.

– Se itt.

– Se ott.

Ketyegett a történelem metronómja,
és újra felharsantak a kérdések.

– A sír?

És a másik kettő fiú válaszolt.

– Nincs sehol.

– A test?

– Nincs sehol.

– A csont?

– Nincs sehol.

– A gyilkosok?

Elhallgattak a fiúk, és ekkor lassan
feleltek a lányok.

– Se itt. Se ott.

Hangjuk egyre hangosabb és han-
gosabb volt, a végén már kiáltották.
Amikor úgy érezte mindenki, hogy
már nem lehetett fokozni, megsza-
kadt a vádló metronóm, az idő lejárt.
Elúszott sok-sok pillanat.

Ekkor a színészek lassan, egymás-
ba folyóan feloldozták a jelenlevőket.
Előbb egy lány kezdte, majd a másik,
majd három fiú egyesével.

– Egyszer majd el kell temetni.

És nekünk nem szabad feledni, a gyil-
kosokat néven nevezni. Néven nevezni!
Néven nevezni! Néven nevezni!

Harminchárom év csendje és még
sok évtized szemhuntyása egy sokszor
ismételt kemény szóval mosódott le az
egybegyűlteken.

Kopa Marcell novellája

Kedvenc könyveim

Október 8-a jeles nap, sok esemény történt, szinte minden évben valami. Ebben a rövidke cikkben három író mutatnék be, akik főleg a fiatalabb korosztály számára írtak maradandó alkotásokat, mégis sokuktól idősebb fejjel is érdemes olvasni.

Kerstin Gier – német író – 1966 októberében született. Gier kicsiknek (kora tinédzserkor) és felnőtteknek is ír nőies témákban regényeket. Leghíresebb alkotása az *Időtlen szerelem* trilógia, melynek már mindhárom részét megfilmesítették. Német nyelvterületen júliusban került vetítésre a trilógia harmadik kötete, a *Smaragdzöld*.

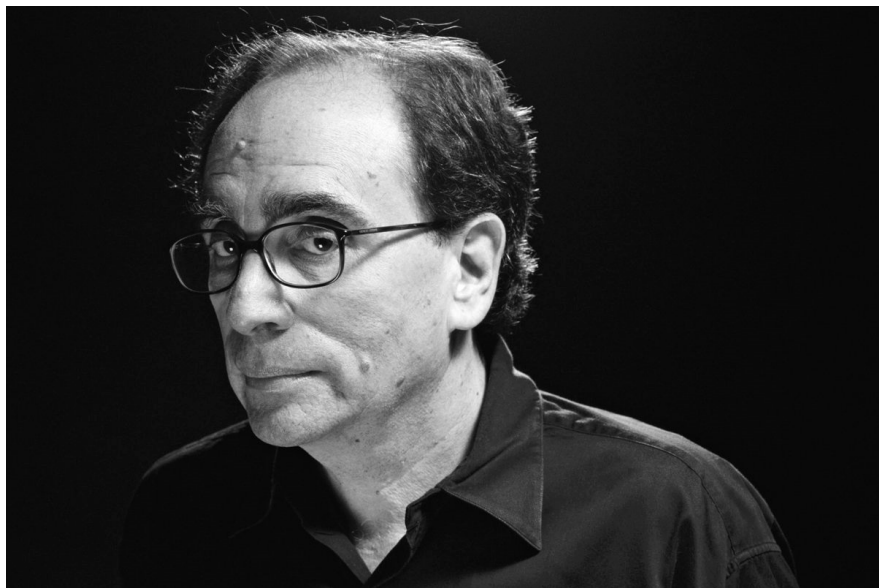
Ezzel szemben én a legkisebbeknek (vagyis ebben az esetben tizenkét éves

lányoknak) írt regényét szeretném bemutatni (*A fiúk olyanok, mint a rágógumi*), amely amellett, hogy a szokványos kliséket tartalmazza, vagyis szerelem, sulis és a többi, a tinik gondolatait is nagyon jól közvetíti. Ez az a korszak, amikor még nem mersz kérdezni, nem mersz olvasni, és próbálsz kitalálni, milyen is a csók. A mi történetünkben az anyuka nem igazán veszi észre, hogy kislánya minden irányban érdeklődik a téma iránt, így viccesebbnél viccesebb helyzetek alakulnak belőle. Felnőttként is érdemes belenézni, egyrésztől vicces, másrésztől pedig elképesztő, hogyan gondolkodnak a fiatalok. Most azt mondhatnám, hogy én nem, de tudom, én is ilyen voltam.

R. L. Stine 1943-ban született Ohio-ban. Hírnevére a *Goosebumps* (magyarul *Libabőr*) sorozatával tett szert, amely gyerekeknek írt horrortörténeteket tartalmaz, innen ered a „Stephen King gyerekeknek” kifejezés is, amellyel gyakran illetik.

Talán nem is lenne olyan fontos beszélni róla, ha nem neki köszönhetné volna a világ a kilencvenes években, hogy a gyermekek könyvekhez nyúltak: a célközönségének alsó határa pont az a korosztály, amelyik épphogy megtanult olvasni. Emiatt a gyerekekben jó benyomások alakulhatnak ki a könyvekről, hiszen a főszereplők annyi idősek,

mint ők, mégis izgalmas kalandokat élhetnek át, a végén egy nagy csavarral. A könyvei rövidek, egyszerű szövegűek, pontosan a gyerekek olvasásra szoktatása miatt. Külföldön a népszerűsége való tekintettel hatvannál is több könyvecskéje jelent meg, míg itthon a kilencvenes években tizenhat kötetet fordítottak le. Meglepő, de 2015-ben film is készült az egyik rövid történetéből, míg korábban, 1995 és 1998 között egy sorozat is útjára indult, amely négy évadot, összesen hetvennégy részt élt meg.

A *Libabőr* gyerekkorom történeteit tartalmazza, mai napig szeretem őket, és szeretném, ha több fiatal is a kezébe venné, hátha nekik is megtetszenek.

Mitsuru Hattori 1977-ben született Japánban, Tobe tartományban. Leghíresebb alkotása a *Sankarea*, amellyel

ismertté vált. A *Sankarea* egy zombimániás srác és egy (véletlenül) zombivá alakult lány történetét meséli el.

Bár a történet hihetetlenül egyszerű, azért mégsem olyan könnyű feldolgozni a mangát, hiszen társadalomkritikával is él a szerző. Milyen egy *otaku* mindennapi élete, azaz egy olyan, függőségben szenvedő emberé, akit csak egy téma érdekel, és erre teszi fel az életét? A történetben ez Chihiro, aki a zombioknak szenteli életét. Ezzel szemben milyen egy olyan lánynak lenni, akire túl sok elvárás nehezedik? Milyen csonka családban élni, és hogyan dolgozzák fel azt a szereplők és a körülöttük élő személyek? Elgondolkodtató, mégis egyszerű történet, melyből 2012-ben tizenkét részes animációs sorozatot készítettek.

Telek Zsuzsanna

A múlandósággal való szembenézés Benn és Baudelaire egy-egy versében

A pusztulás, a test halandósága, a rothadás, az oszlás központi helyet foglal el Charles Baudelaire *Egy dög* című versében, ahogy Gottfried Benn a *Férj és feleség átmegy a rákbarakkon* című költeményében is. Írásomban most ezt a két verset vetem össze abból a szempontból, miként jelenítik meg a fizikai léttel járó szükségszerű pusztulást, és hogyan reflektálnak arra.

A pusztulás ábrázolása mindkettőnél roppant naturalisztikus, a két versnek ez a legszembevetőbb közös vonása. A test bomlásának nyílt ábrázolása óriási erőt ad mindkét műnek, a riasztó és visszataszító képek belemarják magukat az olvasó elméjébe. Baudelaire (habár ugyanolyan naturalisztikus, mint Benn) a szó klasszikus értelmében költőibb. Baudelaire megszemélyesíti a döngöt, amely cédán magasba löki lábait, és gúnyos. Sőt, „a test bizonytalan dagadva-lélegezve/ sokszorozott életre kelt.” – írja, hiszen valóban nyüzsög rajta az élet, legyek és pondrók alakjában.

Benn az élő emberek oszlását tárja elénk, és arra emlékeztet, hogy a hanyatló testek egészséges életükben milyen jelentéssel bírtak: „Látod, e kupac zsír és rothadó nedv/ egykor nagy volt egy férfinak.” A nagyság tehát ki van téve a múlandóságnak, a rothadó nedvek már csak roncsai annak, ami a férfi szemében a nőt jelentette.

Hangsúlyozandó, hogy a vers fizikai terében Benn emberi testeket tár elénk, Baudelaire pedig egy állati tetemet, melyet költeményében csak később von párhuzamba az emberi test múlandóságával, mikor azt írja a dög látványának részletezése után: „ilyen mocskok leszel, te drága,/ ilyen ragály s borzalom”. A múlandóságot csak gondolati síkon viszi át az emberre, saját szerelmére a dög látványát elbeszélő lírai én. Bennnél az élő, de altatásban lévő betegek a saját elmúlt életüket idézik fel, miközben a vers jelenében már szinte tárgyiasultak: „A nővér/ néha lemos. Ahogy padokat mosnak.” Így a *Férj és feleség átmegy a rákbarakkon* című vers lírai énje (a férj) csak a vers által előhívott fizikai térben (rákos betegekkel teli orvosi barakk) lévő sorsára reflektál. Persze a vers befogadása által az olvasó szembesül a múlandóság egyetemes jellegével is. Erre az egyetemességre utal a mű utolsó mondata is: „Hív a föld.” Benn visszatekint a pusztulásból a betegek múltjára. Az életnek már nehezen nevezhető állapot látványa kapcsán felidézi az életet. Baudelaire viszont előretekint az ember elkerülhetetlen pusztulására.

Baudelaire versében a dög váratlanul bukkan fel – csak beleütközik a szem. Bennnél a rákbarakk eleve olyan helyszín, ahol a pusztulással való szembesülés nyilvánvalóan adódik – a lírai énről így feltételezhető, hogy előre tudta, mit

fog látni. Itt érdemes hangsúlyozni, hogy mindkét költő megmutatja művében a fizikai romlást. Azonban Benn versében ez egy előre tervezett tett a lírai én részéről, a férj nem hökken meg a látványon, és nem is ragadják olyan messze a gondolatai, mint a baudelaire-i lírai ént.

Egészen másképpen, de mindkét műben szerepe van az erotikának. Az *Egy dög* végén az oszlás mint szerelmi együttlét jelenik meg: „e börtön/ vad csókjaival megehet.” Benn a pusztulást nemcsak hogy nem teszi a szeretkezéshez hasonlóvá, hanem éppen e kettő egymást kizáró voltát fejezi ki. Az első három versszak nála a már jelen nem lévő, elveszett erotikáról szól. A „szétrágott ölek”, az „oszló mell”, az érzéketlen hús már nem vehetnek részt a szexualitásban.

Baudelaire a múlandósággal szembehelyezi a szerelem erejét: „De mondd meg, édes, a férgeknek, hogy e börtön/ vad csókjaival megehet,/ én őrzöm, isteni szép lényegükben őrzöm/ elrothadt szerelmeimet!” A test elenyészik, de e fizikai világon túl van egy magasabb sík, mely nem érhető el a férgek számára. A szerelem isteni szférájába mentett ember nem rothad el. Az igazi téma itt nem az, ami elmúlik, hanem ami megmarad. Az oszló tetem leírása nála csak eszköz, hogy azzal kontrasztban a rajta túllevőt megragadjja. Benn-nél a visszafordíthatatlanul leépülő emberi test leírása ezzel szemben magát a múlandóságot fejezi ki. Nincs a halálon túl is megmaradó „isteni szép lényeg”, amely mellett hitet tehetne.

Molnár Dávid

Gottfried Benn

Férj és feleség átmegy a rákbarakkon

A férj:

Ez a sor itt szétrágott ölek, és
ez a sor oszló mell. Ágy búzlik ágy
mellett. A nővér óránként cserél.

Hajtsd fel nyugodtan ezt a takarót.
Látod: e kupac zsír és rothadó nedv
egykor nagy volt egy férfinak.
S úgy is hívták, hogy mámor és haza.

Jöjj, nézd ezt a heget a mellen. Érzed
a puha csomók rózsakoszorúját?
Csak tapints rá. A hús puha s nem érez. –

E nőnek szinte harminc teste vérzik.
Emberben ennyi vért? Soha. –
Ennek előbb még
gyereket vágtak ki rákos hasából. –

Altatják őket. Éj-nap. Az újaknak
azt mondják: ez a gyógyalom. – Vasárnap,
vizitkor, kissé enyhébb az adag.

Táplálék? Nem, már alig fogy. – A hátuk
sebes. Látod a legyeket. A nővér
néha lemos. Ahogy padokat mosnak. –

Itt már sír reng minden ágy körül.
A hús sárrá terül. A hó tűnik.
Nedvek csörgedeznek szét. Hív a föld.

(Szabó Lőrinc fordítása)

Charles Baudelaire

Egy dög

Meséld el, lelkem, a szép nyárhajnali látványt,
melybe ma szemünk ütközött:
Az ösvényforduló kavicsos homokágyán
váratlan egy iszonyu dög

nyitotta lábait cédán magasba lökve,
mig izzadt méreg járta át,
élénk, gúnyosan és semmivel sem törődve,
kipárolgással telt hasát.

A nap sugarai tán azért tündököltek
úgy e sülő szemét fölött,
hogy atomjaiban adják vissza a Földnek
azt, amit az egybekötött.

S e gőgös vázra mint nyiladozó virágra
nézett alá az ég szeme;
a bűz ereje az egész rétet bejárta,
azt hitted, elájulsz bele.

A mocskos has körül legyek dongtak, s belőle,
folyadékként és vastagon,
fekete légiók, pondrók jöttek, s nyüzsögve
másztak az élő rongyokon.

S mindez áradt, apadt, mint a hullám, s repesve
s gyöngyözve néha felszökellt:
a test bizonytalan dagadva-lélegezve
sokszorozott életre kelt.

S e világ muzsikált, halkán zizegve, lágyan,
mint futó szél a tó vizén,
vagy mint a mag, melyet a gabonaszítában
ütemre forgat a legény.

A széteső alak már-már nem volt, csak álom,
kusza vonalak tömege,
vázlat, melyet csak úgy fejez be majd a vásznon
a művész emlékezete.

Egy elijedt kutya a szirt mögé lapulva
nézett bennünket dühösen,
sóváran lesve a percet, amikor újra
lakmározhat a tetemen.

– És hiába, ilyen mocsok leszel, te drága,
ilyen ragály és borzalom,
szemeim csillaga, életem napvilága
te, lázam, üdvöm, angyalom!

Igen, ilyen leszel, te, nők között királynő,
az utolsó szentség után,
csontod penész eszi, húsoból vadvirág nő,
s kövér gyom burjánzik buján.

De mondd meg, édes, a féregnek, hogy e börtön
vad csókjaival megehet,
én őrzöm, isteni szép lényegükben őrzöm
elrothadt szerelmeimet!

(Szabó Lőrinc fordítása)

Impresszum

Szerkeszti: Rákóczi Adrienn

Korrektúra: Herbst Rebeka, Komlósi Réka, Nagy Henrietta

Munkatársak: Benkó Luca, Kopa Marcell, Molnár Dávid, Nagy Dániel,

Nagy Henrietta, Telek Zsuzsanna

Grafikus és tördelő: Tóth Anita

A borítón Thibaud Poirier fotója látható.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Őrs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2016-ban a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Bolyai Önképző Műhely

1956-os program

Támogató: Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért
Közalapítvány

Pályázati azonosító: KKETTKK-56P-04-0156

Bolyai szalon 1956 jegyében

1072 Budapest, Rákóczi út 38. ½. (A Blaha Lujza téren, a Corvin áruházal
szemben.)

2016. okt. 8. szombat 17.00 56 és az egyetemi ifjúság (Borsodi Csaba, ELTE)

2016. nov. 5. szombat 17.00 "Csönd Erdeje előtt állok" – válogatás 1956 egyetemistáinak költészetéből (vallomásaiból, írásaiból) (oratórium, összeállította és előadja: Baranyai Katalin és a Bolyai Önképző Műhely)

2016. dec. 6. szombat 17.00 Az ötvenes évek és 56 frazeológiája (Balázs Géza, ELTE, PKE)

2017. jan. 7. szombat 17.00 56 a Magyar Rádióban (Kövesdy Zsuzsa, MTVA)

2017. febr. 4. szombat 17.00 Az ötvenes évek és 56 a magyar filmművészetben (Kőhalmi Ferenc)

2017. március 4. szombat 17.00 56-os budapesti emlékhelyek. Történelmi séta (vezeti: Baranyai Katalin és Balázs Géza). Találkozás a Rákóczi út 38. előtt.

Az előadások nyilvánosak és ingyenesek!

